

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄. ΚΑΙ Β΄.

Ὅδεκ' ἔστι περὶ ἑνὸς ἂν θεοτέρου ἄνθρωπος
βουλεύσασθε ἢ περὶ παιδείας καὶ κώτερόν καὶ
τῶν κώτερόν εὐχέλων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

—
1882

τοῦ παρολκήν. Πρβ. Σχόλι. Ἰλιάδ. Τόμ. Α', σελ. 205,29 «Ἀρίσταρχος παρολκήν οἶεται τῆς ἐπὶ ὁμοίως τῷ ἐπισμυγεῶς καὶ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνὴρ· ὅταν δὲ παρέλκη ἡ προθεσις, οὐ ποιεῖται ἐξαλλαγὴν τόνου» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 241,1 «κατὰ παρολκήν ἐστὶν ἡ ἐπὶ πρόθεσις· διὸ οὐκ ἀμείβει τὸν τόνον».

ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΤΡΙΑΝΤ. ΚΟΥΣΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΑΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

(Ἴδε τεῦχος Δ' καὶ Ε' σελ. 168).

Ἄλλ' ἀπ' Ἀλεξάνδρου καὶ ἐξῆς ἤρξατο ἡ βαθμηδὸν ἐπιτελουμένη παραφθορὰ καὶ ἀπακμὴ τῆς γλώσσης κατολισθαινούσης ταχεῖ τῷ βήματι. Ἦδη τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ γλῶσσα ἀφίσταται μᾶλλον τοῦ γνησίου Ἀττικοῦ ἰδιώματος¹². Ἐπικούρειοι δὲ καὶ στωϊκοί, ὧν ἰδίᾳ ὀνομαστέος Χρύσιππος, οὐκ ἐπεμελοῦντο τῆς γλώσσης¹³. Τότε μορφοῦται ἡ κοινὴ καλουμένη γλῶσσα, ἐν ᾗ περὶ τε τοὺς τύπους καὶ τὴν τοῦ λόγου πλοκὴν πολλαχῶς ἡμάρτηται, συναναφυρθέντων Ἀττικῶν τύπων καὶ συντάξεων οὐ μόνον μετὰ ποιητικῶν καὶ ἀπηρχαιωμένων, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀλλατριῶν¹⁴. Καὶ ταῦτα μὲν γενικώτερον περὶ τῆς κοινῆς γλώσσης· οὐκ ἄπο σκοποῦ δ' ἂν εἴη καὶ εἰδικώτερά τινα εἰπεῖν καὶ τῶν τῆς διαφθορᾶς αἰτίων βραχεῖάν τινα ποιήσασθαι ὑπόμνησιν. Καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ποιητῶν ἀρχόμενοι λέγομεν ὅτι οἱ Ἀλεξανδρεωτικοί

(¹²). Ἴδε gr. Lit. Nicolai 2 R. 1 H. σ. 45 καὶ ἐξῆς καὶ σ. 74.

(¹³) Ἴδε Böckh Encycl. σ. 645 καὶ gr. Lit. Nicolai 2 R. 1 H. σ. 73 καὶ Lob. Phryn. σ. 328 καὶ ἐξ καὶ σ. 376.

(¹⁴) Ἴδε ge. Lit. Nicolai 2 R. 1 H. σ. 74.

ἀμοιροῦντες τῆς πρωτοτυπίας καὶ εὐφυίας, αἷς οἱ πρὸ αὐτῶν ἐκσμοῦντο, ἐκ μόνῃς δὲ τῆς μελέτης καὶ τῆς ῥοῦ λίαν ἐπιτυχοῦς ἀπομιμήσεως περὶ τὴν ποίησιν σπουδάζοντες πόρρω καὶ τοῦ ποιητικοῦ κάλλους ἀπέστησαν καὶ τῆς περὶ τὴν λέξιν καὶ φράσιν ἀκριβείας· ἐντεῦθεν τὸ χαλαρὸν τῆς φράσεως, τὸ σκοτεινὸν τῶν διανοημάτων, αἱ ἀλλοιώσεις τοῦ σημαίνοντος τῶν λέξεων καὶ τὰ πολυειδῆ περὶ τοὺς τύπους ἀμαρτήματα· εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα καὶ τοῦτο, ὅτι πρὸς τὴν διαφθορὰν τῆς γλώσσης οὐκ ὀλίγον συνεβάλετο καὶ τοῦθ', ὅτι πολλοὶ τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ξένοι ὄντες καὶ τῇ φωνῇ Ἑλληνίζοντες οὐκ ἠδύναντο πάντως ἀμαρτημάτων καθαρεύειν τό τε οἰκεῖον πολλοῦ τῷ Ἑλληνικῷ συμφύροντες καὶ ἄλλως ἐξ ἀγνοίας περὶ τὴν γλῶσσαν ἀμαρτάνοντες. Ἐκ τῶν χρόνων τούτων μνημονεύομεν Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου τοῦ τὰ Ἀργοναυτικὰ ποιήσαντος, παρ' ᾧ οὐκ ὀλίγα περί τε τὴν ποίησιν καὶ τὴν σύνθεσιν ἀμαρτήματ' ἔστιν ἰδεῖν. Ταῦτ' ἔχομεν εἰπεῖν καὶ περὶ Ἀράτου, εἰ καὶ ἀμφοτέροι περὶ τὴν γλῶσσαν καθαρεύοντες ἐπιδείκνυνται. Ἀλλ' ἄθρόα περί τε τὴν ποίησιν καὶ τὴν γλῶσσαν φωρᾶται τὰ ἀμαρτήματα παρὰ Νικάνδρῳ τῷ ποιητῇ τῶν Θηριακῶν καὶ Ἀλεξίφαρμάκων¹⁵. Ἀλλ' ἡ τῆς γλώσσης διαφθορὰ προβαίνει σὺν τῷ προϊόντι χρόνῳ καὶ ἤδη παρὰ Κοίντῳ τῷ Σμυρναίῳ καὶ Νόνῳ τῷ Πανοπολίτῃ τὰ ἀμαρτήματα πολλαπλασιάζεται· τέλος δὲ μνημονεύομεν καὶ τοῦ Κολούθου καὶ Τρυφιοδώρου, οἱ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἐν τῇ τῆς γλώσσης διαφθορᾷ ὑπερηκόντισαν. Εἷς καὶ μόνος ἐκ πάντων τούτων τῶν ποιητῶν τοῦ ἐ. μ. Χ αἰῶνος ἐξαιρετέος, οὗ ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ χάρις ἐν τῷ ποιηματίῳ «τὰ καθ' Ἡρώ καὶ Λέανδρον» τῆς τῶν ἀρχαιοτέρων οὐκ ἀπολείπεται. Ἐκ δὲ τῶν πεζῶν μνημονευτέος Χρύσιππος¹⁶, Ἐπίκουρος¹⁷, Πλού-

¹⁵) Gr. Lit. Nicolai 2 B. 1 H. σ. 280 καὶ Gr. Kühn. Einl. 22 καὶ 23.

¹⁶) Ἴδὲ Lob. ad Phryn. σ. 350 καὶ Δ. Ἀλικαρν. π. συνθ. 4 καὶ Δ. Λαέρτιον VII, 180.

¹⁷) Ἴδὲ Gr. Lit. Nicolai 2 B. 1 H. σ. 243, Δ. Ἀλικαρν. π. συνθ. 24 Δ. Λαέρτ. X, 14, Gr. d. Gr. Vls Mullach σ. 49.

ταρχος, Αουκιανός, Διόδωρος, Δίων Κάσσιος, οί Ο'. καὶ πλείστοι ἄλλοι, ὧν περὶ ἐκάστου πραγματεύεσθαι οὐκ ἐνταῦθα προτῆκει. Ἰδιαιτέρας δ' ἀξιούσθω μνείας ὁ ἐκ Μαγνησίας Ἡγησίας, ὁ Ἀλεξάνδρου ἱστορίαν συγγράψας, ὃς ἀπετυπώσατο ἐν τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τὸν Ἀσιατικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὸ λεκτικὸν διέφθειρεν οὐκ ὀλίγον καὶ διέστρεψε. Τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον ἐμιμήσατο Πausανίας, ζηλωτῆς Ἡγησίου γενόμενος. 18. Ἐπανιόντες νῦν εἰς τὴν τῶν αἰτίων τῆς διαφθορᾶς ἀνίχνευσιν προστίθεμεν τοῖς εἰρημένοις καὶ τὴν ἀνὰ τὴν Ἀσίαν δι' Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξάπλωσιν, ἐνθα τοῦτο τῷ ἐκεῖ ἰθαγενεῖ στοιχείῳ συνανσμιγνύμενον καὶ συνανακεραυνύμενον οὐκ ἠδύνατο ἀκραιφνὲς τὸ ἀρχαῖον τοῦ λόγου κάλλος διασώζειν, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοὺς τύπους ἀλωβήτους διατηρεῖν· ἐντεῦθεν πολὺ τὸ ξενικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν γλῶσσαν ἐπεισρυέν τὴν Ἑλληνικὴν πολλὰς ἐπήνεγκε μεταβολάς, μετατροπὰς καὶ ἀλλοιώσεις περὶ τε τὸ σημαινόμενον τῶν λέξεων καὶ τὴν τοῦ λόγου πλοκὴν καὶ ὑφὴν καὶ τοὺς τύπους 19. Ἦδη καὶ πρὸ τῆς ἀποδημίας ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξέλιπε παρ' Ἀριστοτέλει τὸ πολυμερές, πολυσχιδὲς καὶ λαμπρὸν εἶδος τῆς συντάξεως· ἤρξατο δ' ἡ τοῦ λόγου κατατομὴ εἰς φράσεις μικρὰς ἀλλήλαις παρακειμένας τὸ πλεῖστον, οὐχ ὑποτεταγμένας καὶ ὅλον τι ἁρμονικόν, καλλίτεχνον καὶ εὐπερίληπτον συναποτελούσας· μνεία δ' ἐγένετο καὶ τοῦ Χρυσίππου, οὗ διαβεβόηται ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀνωμαλία καὶ τὸ ἀτημελὲς καὶ οὐκ ἀπηκριβωμένον. Καὶ οὗτοι μὲν οἷονεὶ πρόδρομοι τυγχάνουσι τῆς ἀρξαμένης διαφθορᾶς· ἀλλ' ἀπ' Ἀλεξάνδρου καὶ μετ' αὐτὸν οὐδεὶς φραγμὸς ἠδύνατο κωλύσαι τὴν ἀκατάσχετον τῆς γλώσσης πρὸς τὰ χεῖρω φοράν. Καὶ εἰκότως· ῥέον τι γὰρ οὔσα ἡ γλῶσσα ῥαδίως πάνυ

(18) Ἴδὲ ἐκτενέστερον περὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτου Rockh Enceycl. σ. 246 καὶ 672. ἔτι gr. Lit. Nicolai 2 R. 1 H. σ. 138 καὶ Στράβ. 396. 648 ἐκδ. Anh. Meineke. Πλούταρχ. 6. Ἀλεξ. 3., βίος 10 ῥητόρων Δημοσθ. 2.—Δ. Ἀλικαρν. π. συν Θ 4,18.—Δογγ. π. 3ψ. 3.—Θέων. προγυμν. 2.—Dicera 83. orat 67, 69.—Epist. ad Attic. 12,6.—Gv d. gv. Uls. Mullach σ. 49.

καὶ μεταβληθῆναι δύναται· πολλῶ δ' εὐχερέστερον ἡδύνατο χώ-
ραν σχεῖν τότε ἢ τῆς γλώσσης διαφθορά, ἢ ἅπαξ εἰς Ἀσίαν ἐκ-
τοξευθεῖσα, τοῦ κέντρου ὡς πορρωτάτῳ γενομένη καὶ βαρβάροις
συναναφυρεῖσα τὸ οἶκετον κάλλος ἀποβάλλουσα βαρβαρικοῖς
ἐκηλιδοῦτο ῥύποις. Καὶ συνέστησαν μὲν σχολαὶ φιλολογικαὶ
καὶ ἄνδρες ἐπιφανεῖς πολλὰ περὶ γλώσσης συνέγραψαν καὶ τὸ
γνήσιον τοῦ ὀθνείου διέστειλαν, ἀλλ' οὗτοι προσῆλθον ἐπικούροι
λίαν ὀψέ· ἡ νόσος ἦν καιρία, οὐχ οὕτω δ' εὐχερὴς ἡ θεραπεία·
ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ τῆς Ἀττικῆς ἀκριβολογίας καὶ ὀρθο-
πείας ζηλωταὶ καὶ διδάσκαλοι, οἱ φύλακες οἱ ἄγρυπνοι τοῦ γνη-
σίου θησαυροῦ, συγγράφοντες ἀμαρτημάτων καθαροὶ οὐκ ἐφαί-
νοντο. Ἐν τῇ γλώσσῃ τότε ἀποτυποῦνται τὰ ἰδιώματα τῆς τε

(¹²) Ὡς δεῖγμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος ἐν ταῖς τότε ἐξελληνισθείσαις Ἀ-
σιατικαῖς καὶ Αἰγυπτιακαῖς χώραις παρατεθείσθω ἐκ τῆς τοῦ Mullach gr. d.
gr. Vls. σ. 23 τὸ ἐκ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων (Διοκλητιανοῦ) ἐν ἐπιγραφῇ μνη-
μείων τοῦ τῶν Νουβαδίων βασιλέως Σιλκῶ (Corp. inscr. III. p. 486).

Ἐγὼ Σιλκῶ βασιλίσκος Νουβαδῶν καὶ ὅλων τῶν
Αἰθιοπῶν ἦλθον εἰς Τάλμιν καὶ Τάφιν· ἅπαξ δύο
ἐπολέμησα μετὰ τῶν Βλεμύων, καὶ ὁ θεὸς ἔδωκέν μοι τὸ
νίκημα μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἅπαξ· ἐνίκησα πάλιν καὶ ἐκράτησα
τὰς πόλεις αὐτῶν· ἐκαθέσθην μετὰ τῶν
ὄχλων μου· τὸ μὲν πρῶτον ἅπαξ ἐνίκησα αὐτῶν
καὶ αὐτοὶ ἡξίωσάν με· ἐποίησα εἰρήνην μετ' αὐτῶν
καὶ ὤμοσάν μοι τὰ εἶδωλα αὐτῶν καὶ ἐπίστευσα τὸν
ἔρκον αὐτῶν, ὡς καλοὶ εἰσιν ἄνθρωποι· ἀναχωρήθην
εἰς τὰ ἄνω μέρη μου· ὅτε ἐγεγονέμην βασιλίσκος
Οὐκ ἀπῆλθον ὅλως ὀπίσω τῶν ἄλλων βασιλέων
ἀλλὰ ἀκμὴν ἐμπροσθεν αὐτῶν·
οἳ γὰρ φιλονεικοῦσιν μετ' ἐμοῦ οὐκ ἀφῶ αὐτοὺς καθεσθῆ-
ναι εἰς χώραν αὐτῶν, εἰ μὴ νατηξίωσάν με καὶ παρακαλοῦσιν·
ἐγὼ γὰρ εἰς κάτω μέρη λέων εἰμί, καὶ εἰς ἄνω μέρη αἴξ εἰμι·
ἐπολέμησα μετὰ τῶν Βλεμύων ἀπὸ Πρίμεως ἕως Τέλ[μ]εως
ἐν ἅπαξ· καὶ οἱ ἄλλοι Νουβαδῶν ἀνωτέρῳ ἐπόρθησα τὰς
χώρας αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐφιλονείκησαν μετ' ἐμοῦ
οὐκ ἀφῶ αὐτοὺς καθεσθῆναι εἰς τὴν σκιάν εἰμὴ ὑπο[κ]λί[ν]ου
σι[μο]ι καὶ οὐκ ἔπωκαν νηρὸν ἔσω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν· οἱ
φιλόνηκοί μου ἀρπάζω τῶν γυναικῶν καὶ τὰ παιδία αὐτῶν·

5

10

15

20

Ἑβραϊκῆς καὶ Συριακῆς γλώσσης, ὧν μεστή ἡ παλαιὰ διαθήκη. Εἴτα δὲ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις γενομένων, ἀθρόον ἐπεισέφρησε τὸ Λατινικὸν ἰδιώμα καὶ ἑτέρα προσετρίβη τῇ γλώσσει κηλὶς· ἤδη καὶ Πλούταρχος καὶ Δ. Κάσσιος καὶ Διογ. Λαέρτιος καὶ Ἀππιανὸς καὶ Πολύβιος οὐ μόνον τὴν σύνταξιν Λατινίζουσιν, ἀλλὰ καὶ λέξεσι χρῶνται λατινικαῖς, ὥς καὶ ἡ καινὴ Διαθήκη πρὸς τοῖς πολλοῖς Ἑβραϊκοῖς καὶ Συριακοῖς ἰδιώμασι προσεκλήσατο²⁰. Καὶ ἀποπειρῶνται μὲν ἤδη σοφισταί τινες καὶ ἱστορικοὶ (Λουκιανὸς, Ἡρωδιανὸς) τὴν Ἀττικὴν κομψότητα καὶ καθαρότητα ἐπιτηδεύειν, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ καθαροὶ καὶ ἀμιγεῖς ἀμαρτημάτων διαμένουσιν, ἀλλὰ διαφαίνεται πολλαχοῦ ἵχνη ἐνυπολάνθανούσης βαρβαρώσεως²¹.

Καὶ μέχρι μὲν δὴ τούτου ἀνεκτὸν ἂν ᾖ τὸ κακόν· ἀλλ' ἤδη τῶν μὲν Λατίνων ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου κατακλυσάν-

²⁰ Χαρακτηρισμὸν ἀκριβῆ τῆς μὲν περιόδου τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων ἰδὲ ἐν Lit. Nicolai 2 B. σ 71 καὶ ἐξῆς· τοῦ δὲ ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς ἰδιώματος ἐν Boeckh Encycl. σ 101.

(²¹). Ἀρκεῖν ἡγοῦμαι παραδείγματ' αἰνὰ τοιαῦτα ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ παρατεθέναι σεσημμένον γερόντιον (Φιλόπ. 20) ἀντὶ σεσηπός καίτοι μετὰ μετοχῆς (Νιγρ. 8. 20. π. δ. ι. συγγρ. 40. 57. Τίμ. 34. π. ὀρχ. 8. 79.) ἀντὶ καίπερ ἀνυποδητεῖν (Νιγρ. 27. Ἰκαρομ. 31) ἀντὶ ἀνυπόδετον εἶναι. πλήν ἀλλὰ (Ἀλεκτρ. 5, 11 Χάρ 11, 21. 22. Μερεγρ. 14. 29) ἀντὶ πλήν. Ὡς μετ' ἀπαρεμφάτου (Ὀνειρ. 3 17. π. δ. ι. συγγρ. 4) ἀντὶ ὥστε, χρῆσις τοῖς ποιηταῖς καὶ τῷ Ἡροδότῳ προσιδιάζουσα· ᾧ μὲν — ᾧ δὲ (Τίμ. 57) ἀντὶ τῷ μὲν — τῷ δέ, καὶ ἄ μὲν ἄ δέ (ῥητ. διδ. 15) ἀντὶ τὰ μὲν — τὰ δέ, ταῦτα καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ· ἐπιρρεπέστερος (π. δ. ι. συγγρ. 60) λέξις τῶν μεταγενεστέρων (Ἡρωδιαν. 6, 9, 7.-5, 8, 2.). Τῶν ἀμφὶ Κριτίαν (ῥητ. διδ. 9) ἀντὶ Κριτίου· ἐσθῆτας τῶν μαλθακῶν (διωκ. 20. ῥητ. διδ. 15. 16.) ἀντὶ τινὰς τῶν μαλθακῶν ἢ μαλθακάς. Ἰδὲ πλείω τοιαύτης συντάξεως παραδείγματα τοῦ τε Λουκιανοῦ καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων συγγραφέων ἐν Bernhardy Paralipomena syntaxis Graecae σ. 63, 3, 24—Χρώννυμι (π. δ. ι. συγγρ. 48) ἀντὶ χρώζω. — Χαίνω (νεκρ. διάλ. 6, 3), ἀντὶ χάσκω—Ἐξηνθήκατε (άλ. 6) ἐνεργητ. παρὰ μεταγενεστέροις· —πρότερον ἔφθασα εἰρηκῶς (άλ. 29) πλεονασμὸς Ἡροδότειος· —μᾶλλον τραγικώτερον (άλ. 15) πλεονασμὸς Ὀμηρικός· «ῥηττεροι μᾶλλον» (Ἰλ. 24, 243). —Κυβερνᾶν οὐκ εἰδῶς καὶ ἱππεύειν μὴ μεμαθηγῶς, χρῆσις τοῦ μὴ ἀντὶ οὐ (π. τ. ἀπαίδ. 5)—φέρων παρενέγραψας (π. τ. ἀπαίδ. 19) ἀντὶ σπουδῇ, ταχέως. Ἡροδότειος ἡ φράσις (8, 57) ὁ (ἀντὶ ἡ) δοκός (ἄλ. 1στ. II. 1). Κἂν ἐπιρρημ. ἀντὶ καὶ· «οἷς οὐδὲ κ' ἂν ὄνοσ» (κανθήλιος ἐκ διωρθώσεως τοῦ Cobet) ὑπῆρξε πῶποτε (Τίμ. 20)· «ἐκείναι μὲν σοὶ κ' ἂν ἐν γῇ μένουσαι (διζήλ. θε. 5, 2)· προκόπτω (Ἑρωτ. 21.) ἀντὶ ἐπιδίδωμι.

των τὴν Ἑλλάδα, τοῦ δὲ χριστιανισμοῦ ἄσπονδον ἔχοντας μῖσος παντός Ἑλληνικοῦ²², ἤρξατο ἤδη τὸ ζώπυρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἀπομαραίνεσθαι καὶ οὕτως ἡ τῆς γλώσσης παντελὴς διαφθορὰ ἀποτελεῖσθαι. Καὶ δείκνυνται μὲν πλεῖστοι ὅσοι, τῆς τε πίστεως θεῖοι πατέρες καὶ συγγραφεῖς τινες τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀκραιφνοῦς ιδιώματος ζηλωταί, καὶ συγγράφουσι πολλά, ὧν τινὰ χάριτος μεστὰ· ἀλλ' οὗτοι οὐδὲν δύνανται τὸ ρεῦμα τῆς διαφθορᾶς ἀκατάσχετον παρασύρει καὶ θολοὶ πᾶν ὅ,τι ἀκραιφνές καὶ καλὸν καὶ καθαρὸν μέχρι τοῦδε ὑπελέλειπτο· ἤδη ἐπὶ τῶν προτέρων Βυζαντιακῶν αὐτοκράτορων ἐν τῇ γλώσσῃ τῇ δημώδει, ἥς πρᾶγμα διέσωσαν ἡμῖν οἱ χρονογράφοι, πλεῖστα λέξεις Ῥωμαϊκαὶ εἰσι, βαρβαρικὸς δὲ καὶ πολλῶν λέξεων ὁ σχηματισμός²³. Ἰχνη δὲ τῆς εἰς τὸ τῆς δημώδους ιδίωμα μεταβάσεως οὐκ ὀλίγα ἀναφαίνεται παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ ἐν τῷ συγγράμματι «πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανόν» (952 M. X.) ἰδὲ Gr. Lit. Nicolai 3 B. σ. 59.

Ἀλόντος δ' εἴτα τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ πυρὶ καὶ σιδήρῳ τὰ πάντα ἀπώλλουσιν, ἐμάχοντο κατὰ παντός μὴ Τουρκικοῦ, λυσσωδῶς κατεδίωκον πᾶν Ἑλληνικὸν καὶ Χριστιανικὸν καὶ πρὸς τοῖς πολλοῖς δεινοῖς, ἃ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ταλαιπώρου ἔθνους ἐσώρευσαν, ἐπηπείλουν αὐτῷ καὶ παντελὴ ὀλεθρον, ἐπῆλθε τότε ἄρδην ἡ τοῦ ἔθνους ἐκβαρβάρωσις. Πῶς γὰρ ἡδύνατο ὁ Ἕλληνας περὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν πάτριον σπουδάζειν γλῶσσαν ἐν τῷ οἰκίσκῳ κεκλεισμένος, οὐ τολμῶν οὐδὲ προκύπτειν ἐκ τῆς θυρίδος καὶ ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ κατεπτηγῶς πρὸ τοῦ δεινοῦ τὴν ὄψιν Τούρκου, οὗ ἡ ἀπαστράπτουσα ῥομφαία ἠπεῖλει ἀφαιρήσειν καὶ οὐσίαν καὶ ζωὴν καὶ τιμὴν; Ἐνταῦθα ἐκορυφώθη ἡ τῆς γλώσσης διαφθορὰ καὶ θαῦμα ὅτι καὶ οὕτω κεκολοβωμένη διασέσωσται.

Αἰτίαν δὲ τούτου κυριωτάτην ἡγοῦμαι τὸ μεταξὺ τῶν ἔθνων

²²) Ἰδὲ Gr. Lit. Nicolai 2 B, 2 H. σ. 31 ἰ καὶ Gr. d. gr. Vls. Mullach σ. 33.

²³) Οὕτως ἐν μὲν τῇ γ'. ἐκατονταετηρίδι ἐχρῶντο τῷ κρίνω ἀντὶ τοῦ νομίζω, τῷ οἰκεῖν ἀντὶ κτητικῆς ἀντωνυμίας, τῷ ἰσχύω ἀντὶ τοῦ δύναμαι ἐν δὲ τῇ δ'.

τούτων μῖσος, ὃ ὥς φραγμὸς παρενεβέβλητο διῆστας τὰ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ συνεστῶτα ταῦτα ἔθνη· οὐ μικρὸν δ' εἰς τοῦτο συνεβάλετο καὶ ἡ ἐκκλησία, ἡ ὑπερίμνησκεν αἰεὶ τῷ Ἑλληνι τὴν ἰδίαν γλῶσσαν. Καὶ πολλαχοῦ μὲν καὶ κομιδῇ ἐξήλειπται, καθάπερ ἐν Καισαρείᾳ καὶ ταῖς μεσογαιοτέροις τῆς Ἀμισοῦ, πολλαχοῦ δέ, καθάπερ ἐν Ὀφεί καὶ Μάχνῳ καὶ χωρίῳ τινὶ Τόγγια καλουμένῳ καίπερ πρὸ διακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν τὸ πατριον θρήσκευμα ἀποβαλόντες καὶ τῷ Μωαμεθανισμῷ μετὰ ζήλου προσκολληθέντες ἔτι οἱ ἄνθρωποι τῇ πατρίῳ χρῶνται γλώσσῃ· αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐν Κρήτῃ γέγονε καὶ Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ. Οὕτως οὖν ὁ Ἕλλην ἐν τέταρσιν ὀδυνηροῖς δουλείας αἰῶσι τὸν τράχηλον αἰεὶ ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ δημίου ἔχων καὶ ἀπηνῶς καταδιωκόμενος καὶ πολυειδῶς καταβασανιζόμενος ἠδυνήθη τὴν τε θρησκείαν ἀλωβήτον διαφυλάξαι καὶ σὺν ταύτῃ καὶ τῆς πατρίου γλώσσης τὰ περιλειφθέντα ῥάκη περισυναγαγεῖν καὶ διασῶσαι. Πάντως καὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ ιδιώματα παρεισέδυσαν εἰς τὴν γλῶσσαν Τουρκικά· καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι, ἅτε τοῦ Ἑλληνος ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ τὴν δύναμιν τῆς γλώσσης τοῦ Τούρκου ἀποφυγεῖν οὐ δυναμένου· οὕτω δὲ λεληθότως ἐκ τοῦ ἐκτὸς καὶ ἀγοραίου βίου καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ιδιώματα Τουρκικά καὶ λέξεις παρεισήγετο καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπισεσώρεται διὰ τεττάρων αἰώνων εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μέγαρον ἢ τοῦ Αὐγείου κόπρος, ἣν οὐχ εἷς οὐδὲ δύο Ἡρακλεῖς ἀποκαθαίρειν δυνήσονται· οὕτω δὲ πολλὴ καὶ ἀφόρητος ἐπισεσώρεται. Καὶ ἐν Τραπεζοῦντι μὲν ἡ Τουρκικὴ κυρίαν ῥοπὴν ἔσχεν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· ἀλλαχοῦ δ' ὥς ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις, Κρήτῃ, Ῥόδῳ, Κύπρῳ συνέδραμον καὶ ἕτερα

τῷ οὔτε ἀντὶ οὐδὲ ἐν τῇ ς'. δέδωκεν ἀντὶ ἔλωκεν, εἰρήκασιν ἀντὶ εἶπον, ψηφισμένων, ἀντὶ ἐψηφισμένων ἐν ἀντὶ εἰς· συνῆπτον τὸ ὅπως ἀπαρεμφάτῳ, τὴν κάραν ἀντὶ τὸ κάρα, μείζοτερος ἀντὶ μείζων. Πέρσας ἀντὶ Πέρσας. Σελευκίσι ἀντὶ Σελευκεῦσι, κύρις ἀντὶ κύριος, ἐτίμουν ἀντὶ ἐτίμων, ἀγάγχι ἀντὶ ἀγαγεῖν, συνέταπτον δὲ τὰ ῥήματα κελεύειν, λέγειν τῷ Ἰ. α καὶ ὀριστικῇ ἐν τῇ ι' ἐχρῶντο τῷ ὑπάρχειν, πέλειν, τελείθειν ἀντὶ τοῦ εἶναι. Ὅρα Gr. d. gr. Vls. Mullach Einleitung σελ. 30 καὶ ἐξῆς καὶ σελ. 53 καὶ ἐξῆς.

στοιχεῖα, Βρεττανοί, Γαλάται καὶ Ἴταλοί, οἳ ἔχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν οὐκ ὀλίγα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κατέλιπον γλώσση.

Οὐ μικρὸν δὲ συνεβάλετο πρὸς τὴν διαφθορὰν τὴν οἰκτρὰν τῆς γλώσσης στέβλωσιν καὶ ἡ τῶν ποιητῶν τῶν ἐσχάτων Βυζαντιακῶν χρόνων καὶ τῶν ὕστερον μετ' ἔχνηα ἐκείνων βάντων ἀναισθησία· οὗτοι γὰρ συλλαβὰς ὅλας καὶ γράμματα κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν ἀφῆρουν καὶ προσετίθесαν διὰ τὸν ῥυθμὸν τὸν ἄρρυθμον καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν.

Νῦν δ' ἀνάγκη διὰ βραχέων περιγράψαι καὶ τὴν μορφήν τῆς γλώσσης, ἣν ὁ Ἕλλην νῦν λαλεῖ. Ἐν συντόμῳ ταύτην ἄμορφον καὶ ἀκαλλῆ κατέστησε, τὴν τε προφορὰν πολλαχοῦ πολλαχῶς διαστρέψας, ἀλλὰ πολλῷ κρεῖττον καὶ μουσικώτερον αὐτὴν προφέρων ἢ ὅπως ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ Ἑράσμου καὶ ἐξῆς εἴθισται προφέρεσθαι (εἰρήσθω καὶ τοῦτο ὁδοῦ πάρεργον), καὶ τὰς καταλήξεις καὶ τοὺς ἀναδιπλασιασμοὺς καὶ τὰς αὐξήσεις τῶν ῥημάτων ἢ παραλιπῶν ἢ ἀποβαλῶν ἢ καὶ τερατωδῶς μεταβαλῶν καὶ ἐν ταῖς συνθέσεσι καὶ παραγωγαῖς πόρρω τοῦ ἀρχετύπου ἀφεστῶς κάλλους καὶ περὶ τὴν σύνταξιν πολλὰ ἐπὶ τὸ ἀκομψότερον καὶ ἀμουσώτερον καινοτομήσας καὶ τερατουργήσας ²⁴.

Οὕτω διὰ βραχέων ὡς ἐνῆν ὑποτυπύσαντες τὴν πορείαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶδομεν τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς λαμπρότητα καὶ τὴν βαθμηδὸν γενομένην κατάπτωσιν, ἀνηρευνήσαμεν τὰ αἷτια καὶ εὗρομεν πρῶτον μὲν τὴν ὀλιγωρίαν τῶν συγγραφέων, ὅπερ φιλεῖ γίγνεσθαι παρὰ τοῖς μὴ φύσει τὴν δύναμιν τοῦ γρά-

²⁴) Ἰδὲ καὶ Gr. Kühner Einl. σ. 24, ἐνθα βραχέα τινὰ ἐπισυνάπτει περὶ τῆς δημώδους γλώσσης, ἀλλ' οὐ πάντ' ὀρθά, οὐδ' ἀκριδῆ. Αὐτίκα φησὶν ὅτι ἐκ τῶν εἰδῶν τοῦ ῥήματος ἀπώλετο τὸ μέσον· τοῦτο ἀληθεύει περὶ τῶν τύπων τοῦ μέλλοντος καὶ ἀορίστου λεγόμενον· ἀλλ' ἡ σημασία τοῦ μέσου ἐν τε τῇ ἐνεστώτι καὶ παρατατικῇ καὶ παρακειμένῃ καὶ ὑπερσυντελικῇ ἀλώθητο· διεσώθη, ἐν δὲ τῇ μέλλοντι καὶ ἀορίστῃ ἐκφράζεται διὰ τοῦ τύπου τοῦ παθητικοῦ· τὸ θὲ ν ἂ ἐκδέχεται ἴσον τῇ ἰν α· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἔρρωται· παντὶ γὰρ δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ θέλω ν ἂ τοῦτο συγκέκοπται, περαιτέρω δὲ συγκοπὲν παρήγαγε τὸ θ ἂ, δι' οὗ ὁ μέλλων περιφράζεται· ἔσφαλται δὲ καὶ ὁ τύπος ἡ γνῶσις. Λέγεται γὰρ ἡ γνῶσις· οὐ λέγεται τοῦ βασιλείαν, ἀλλὰ τοῦ βασιλεῖα ἢ βασιλεῖα.

φειν ἢ ποιεῖν κεκτημένοις, ἀλλ' ἀσκήσει καὶ μελέτη τὸ τῆς φύσεως ἐλλειπὲς ἀναπληρῶσαι πειρωμένοις· εἴτα δὲ τὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀνὰ τὴν Ἀσίαν ἐξάπλωσιν, ὅτε τὰ πλήθη τὰ Ἑλληνικὰ τοῖς βαρβαρικοῖς προσομιλοῦντα καὶ ταῦτα ἐξελληνίζοντα μετελάμβανε λεληθότως καὶ τῶν ἐκείνων ιδιωμάτων καὶ οὕτω διωχετεύθη εἰς τὴν γλῶσσαν πληθὺς Ἑβραϊκῶν καὶ Συριακῶν ιδιωμάτων καὶ εἴτα καὶ Λατινικῶν· τρίτον ἡ ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἐν τῷ Βυζαντιακῷ κράτει ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐπικράτησις τῶν Λατίνων καὶ ὁ παρεμβληθεὶς μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ φραγμός, ὃς ἀπέτρεπε παντός Ἑλληνικοῦ τοὺς ζηλωτὰς τῆς νέας πίστεως ²⁵, ὁλεθρίαν ἔσχον ἐπὶ τῆς γλώσσης ροπὴν καὶ τῆς ἀκομψοτάτης παραφθορᾶς αἴτιοι κυριώτατα καὶ μάλιστα κατέστησαν.

(Ἀκολουθεῖ).

²⁵) Οὕτως ἐμίσει ὁ Χριστιανὸς τὸν Ἕλληνα (ἤρξατο δὲ τὸ μῖσος τοῦτο ἀπὸ τῆς 5'. ἰδίᾳ ἐκατονταετηρίδος Ἰδε Gr. Gesch Hertzberg τόμ. 1 σελ. 23 καὶ 85, ὁ δ' Ἰουστινιανὸς καὶ διὰ ψηφίσματος ἀπηγόρευσε τῷ 529 διδάσκεισθαι ἐν τῷ Ἀθηνῆσι πανεπιστημίῳ φιλοσοφίαν, ὡς εἰδῶλων λατρείαν εἰσηγουμένην· ἰδὲ ἔ.Θα ἀνωτέρω σ. 83 καὶ Gr. Lit. Nicolai 3 B. σ. 11 καὶ Gr. d. gr, Vls Mullach σ. 34), ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ ἔθνους δηλωτικὸν ὄνομα συνώνυμον τῷ εἰδωλολάτρῃ, εἰδωλοθύτης, ἐθνικός ἐξελάμβανε καὶ ἀπετροπιάζετο, Ῥωμαῖον δ' ἑαυτὸν ἀπεκάλει, ὅπερ βραδύτερον ἀπὸ τοῦ ἔθνους καὶ ἐπὶ τὴν θρησκείαν μετενήνεκται καὶ μέχρι τοῦδε Ῥωμηοὺς οἱ Χριστιανοὶ Ἕλληνες ἑαυτοὺς καλοῦσιν· ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ταύτῃ τῷ Χριστιανὸς ὑπολαμβάνουσιν, οὕτως καλοῦντες καὶ Ῥώσους καὶ Βουλγάρους καὶ πάντα τοὺς τὸ ἑαυτῶν πρεσβεύοντες δόγμα, καίπερ ἄλλοφύλους καὶ ἄλλοθρόους ὄντας· τοῦτο δὲ ἔν γε τοῖς περὶ τὸν Πόντον οἰκοῦσι συμβέβηκε. Τὸ δ' ὄνομα Ῥωμαῖοι καὶ οἱ κρατοῦντες εἰς τὸ Ῥοῦμ μεταποιήσαντες τούτῳ τὰ δεδουλωμένα Ἑλληνικὰ φύλα ἐδήλουν καὶ οὕτω μέχρι τοῦδε ποιοῦσιν.

